

UOT 636.034

MÜXTƏLİF CİNS QARAMALIN SÜD MƏHSULDARLIĞI
VƏ SÜDÜN KİMYƏVİ TƏRKİBİNİN ÖYRƏNİLMƏSİG.Ş. BABAYEV, B.Q.MURADOV, S.T.NADİROV
Azərbaycan ET Heyvandarlıq İnstitutu

Südün keyfiyyətli olması, əsas göstəriciləri tərkibində yağın, bakteriyaların, zülalın və somatik hüceyrələrin miqdarına görə müəyyən edilir. Süd istehlakçılar üçün yüksək qidalılıq dəyərinə malik, tərkibində bakteriya və anti bakterial preparatlar olmadıqda keyfiyyətli hesab olunur[1].

Açar sözlər: süd məhsuldarlığı, məhsul istehsalı, südün kimyəvi tərkibi, kazein, zülal, mineral maddələr

Ölkəmizin geniş sosial-inkışafı proqramının müvəffəqiyyətlə yerinə yetirilməsi üçün müxtəlif iqlim və yemləmə şəraitində saxlanması müxtəlif cinslərin inəklərinin süd məhsuldarlığı və onların südünün tərkibindəki yağın, zülalın, süd şəkərinin (laktoza), sulu karbonların, makro və mikro elementlərin miqdarına təsirinin öyrənilməsi günün vacib məsələlərindəndir.

Müəyyən edilmişdir ki, südün yağlılığı istər yemləmə səviyyəsinin yaxşılaşdırılması və yaxud seleksiya-damazlıq işlərinin yaxşılaşması nəticəsində cəmi 0,1% artırılarsa 1 ton yağ hazırlanarkən sərf olunan süddən qənaət kimi 178 kq süd və yaxud 14 kq yağ əldə etmək mümkündür. Süd özünə məxsus tərkib və xassəyə malikdir.

Süddə zülal miqdarının 0,1% artırılması nəticəsində 1 ton pendir hazırlanarkən 159 kq süd və yaxud 18,18 kq pendir qənaət kimi qazanmaq olar [2].

Hazırda insan cəmiyyətinin qarşısında duran əsas problemlərdən biridə qida məhsulları tərkibində zülal çatışmazlığıdır. İnsan orqanizmi üçün gündə 90 qr zülal (o cümlədən 60 qr heyvan mənşəli zülal) tələb olduğu halda faktiki olaraq az təmin olunur. Qida məhsulları içərisində süd zülalı ən qiymətli və ən tez həzmə gedən zülal hesab olunur[3].

Süddə şəkərin və mineral maddələrin miqdarına gəldikdə müəyyən edilmişdir ki, bu göstəricilər ayrı-ayrı cinslərdə müxtəlif olur.

Cədvəl 1. Müxtəlif cins qara malın gündəlik süd məhsuldarlığı

Cinsi	Baş sayı	Lakta-siya dövrü	Gündəlik sağım			Yağ %	
			sə-hər	ax-şam	cə-mi	sə-hər	ax-şam
Qara ala	4	IV	12	10	22	3,9	3,7
Qonur qafqaz	5	III	8	6	14	3,7	3,6
Şvis	4	III	10	9	19	3,6	3,6
Simmental	3	III	11	9	20	4,0	3,8

Məsələn, tərəfimizdən müəyyən edilmişdir ki, Qafqaz qonuru cinsli inəklərin südü şəkərlə daha zəngindir. Qafqaz qonuru və Qara-ala cinsli

inəklərin südündə kalsium və fosforun miqdarı üstünlük təşkil edir. Şvis cinsli inəklərin südündə mineral aşağı səviyyədə olmuşdur. Bütün bu göstəricilər cədvəl 2-də daha aydın görünməkdədir.

Cədvəl 2. Südün kimyəvi tərkibi

Laboratoriya təhlili					
Süddə ümumi zülal	Kazein	Süd şəkəri	Kül	Fosfor	Kalsium
3,45	2,75	4,90	0,75	78+0,01	125+0,01
3,23	2,79	4,80	0,77	91+0,01	127+0,01
3,47	2,70	4,60	0,69	67+0,03	117+0,01
3,32	2,54	4,40	0,71	91+0,01	117+0,01

Cədvəldən göründüyü kimi Simmental inəklərinin südünün orta yağlılığı başqa cinslərdən nisbətən yüksəkdir. Ancaq zülalın, kazeinin və şəkərin miqdarı aşağı səviyyədədir. Qara-ala cinsli inəklərin südünün bütün göstəriciləri isə orta səviyyədədir. Bu təhlillər Ağcabədi rayonunda Əliyev qardaşlarının kəndli fermer təsərrüfatında aparılmışdır.

Ədəbiyyat məlumatlarından məlumdur ki, bu göstəricilər respublikanın zona və regionlarından asılı olaraq müəyyən qədər dəyişilə bilər.

Zona və regiondan asılı olmayaraq sağılan süd tərkibinə və xassələrinə görə müəyyən edilmiş standart tələblərə uyğun olmalıdır və onun orqanoleptik xassələri normal olmaqla yanaşı fiziki-kimyəvi və mikrobioloji göstəricilərinə görə tələbatı ödəməlidir. Südün turşuluğu onun təmizliyinin qiymətləndirmək üçün əsas göstərici olmaqla bərabər, müxtəlif süd məhsulları hazırlamaqdan ötrü südün pastərizə edilib edilməyəcəyini, istifadə edərək texnoloji üsullar müəyyənləşdirməkdə böyük rol oynayır. Yeni sağılan südün turşuluğu 16-18° T-dən artıq olmamalıdır.

Bu göstərici 13° T-dən az olanda istifadə olunur və 25° T-dən artıq olanda pendir və bəzi dietik məhsullar üçün yararlıdır.

Pendir hazırlanmasında istifadə ediləcək südün tərkibində kozeinin miqdarı 27%-dən az olmamalıdır. Fermerlər və süd emalı ilə məşğul olan zavod və

sexlər bunu nəzərə almalıdırlar. Bütün cinsdən olan inəklərdə süd məhsuldarlığı onların yaş və cinsindən, yemləndirmə texnologiyasından və saxlama şəraitindən asılı olaraq dəyişilə bilər. Odur ki, bu sahədə aparılan elmi-tədqiqat işlərinin həm texnoloji, həm də iqtisadi əhəmiyyəti yüksəkdir.

Beləliklə, yuxarıda qeyd olunanlardan belə nəti-

cəyə gəlmək olur ki, respublikada hər təbii-iqtisadi zonadakı maldarlığı təsərrüfat istiqamətindən asılı olaraq inkişaf etdirmək üçün arzu olunan istehsal tipli qaramal müəyyən etmək və heyvanların saxlanması daha müvafiq sistem seçmək, istehsal olunan südün tərkibini, onun texnoloji xüsusiyyətlərini nəzərə almaq əsas şərtlərdən biridir. Bunu unutmamaq olmur.

ƏDƏBİYYAT

1.И.В.Полетаев. Физиология и биохимия жирно молочности коров. М.: Колос, 1972, 184 с. 2.В.Ə.Байрам, Х.М.Сəфəров və б. Azərbaycanda maldarlıq. Bakı: Azərnəşr, 1991, 150 s. 3.М.Қ.Махмудов. Кəнд тəсəррүфатı һейванларının süd və əт мəһсүлдарлығы. Кировабат: АКТІ-нин нəş., 1982, 82 s.

Изучение молочное продуктивность разных пород скотов и химическое состав молоко

Г.Ш.Бабаев, Б.Г.Мурадов, С.Т.Надилов

Основными показателями, характеризующими качество молока, являются содержание количества жира, бактерии, белка и соматических клеток. Для потребителя молоко является качественным, если имеет высокую пищевую ценность и не имеет в содержание бактерий, антибактериальных препаратов.

Ключевые слова: молочная продуктивность, производства продуктов, химическое состав молоко, казеин, белок, минеральная вещества

The study of the productivity of dairy cattle of different breeds and chemical composition of milk

G.Sh.Babaev, B.G.Muradov, S.T.Nadirov

The main indicators of the quality of milk are fat content, bacteria, protein and somatic cells. For the consumer, the milk is high quality, if it has a high nutritional value and is not in the content of bacteria, antibiotics.

Key words: milk production, production, chemical composition of milk, casein, protein, minerals.